

ТЕМА № 2

СТРУКТУРА І МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

КОНСПЕКТ ДО УРОКУ № 3

Тема уроку. Конкуренція – рушійна сила економічного прогресу

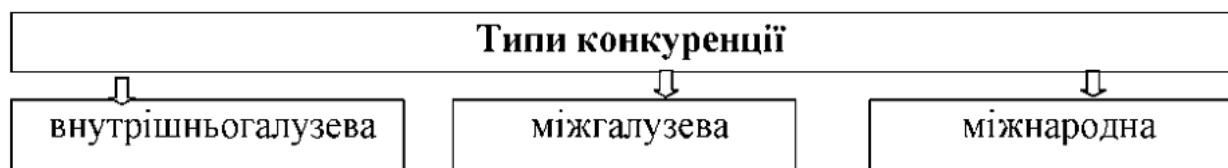
1. *Поняття і типи конкуренції.*
2. *Конкуренція: види і роль.*

1. Поняття і типи конкуренції

Конкуренція – це боротьба підприємців за найбільш вигідні умови виробництва й збуту товарів з метою одержання максимального прибутку. По суті, конкуренція – це боротьба за досягнення кращих умов доступу до обмежених ресурсів суспільства.

Саме в ході конкурентної боротьби в ринковій економіці вирішуються питання: "Що? Як? Для кого?" виробляти.

Конкуренція поділяється на: внутрішньогалузеву, міжгалузеву та міжнародну).



Конкуренцію розрізняють за різними критеріями

Досконала конкуренція

Досконала або чиста конкуренція – це така модель ринку, при якій вплив кожного учасника економічного процесу на загальну ситуацію настільки малий, що ним можна знехтувати.

Ознаки досконалої конкуренції:

- на ринку знаходиться багато незалежних продавців і покупців даного продукту;
- ніким і нічим не обмежений доступ на ринок і такий самий вихід з нього всіх бажаючих;
- фірми, що конкурують, випускають стандартизовану продукцію;
- в умовах чистої конкуренції відсутній будь-який вплив окремої фірми на рівень ринкової ціни. Учасники ринкових угод мають вичерпну і вчасну інформацію про якість товару, ціни і вигоду торгівлі.

У чистому вигляді **вільний ринок** сьогодні не існує в жодній країні світу. Він представляє собою абстрактну модель, необхідну для розуміння суті ринкового господарства. Але є ряд ринків, що дуже близькі до ідеальних. Це товарні ринки – ринки сировини – чай, кава, зерно; валютні ринки – продавці й покупці на валютних біржах купують і продають різну валюту за ціною, яка диктується загальними ринковими умовами.

Монополістична конкуренція

Монополістична конкуренція – ринкова структура, у якій велика кількість фірм виробляють диференційовану продукцію, тобто таку, яка немає близьких замінників.

Ознаки ринку монополістичної конкуренції:

- існування великої кількості фірм;
- диференційований тип товару;
- контроль за цінами існує в вузьких межах;
- порівняно легкі умови вступу в галузь;

- нецінова конкуренція акцентує увагу на рекламі, торгових марках та торгових знаках;
- доступ до інформації має деякі обмеження.

Приклади ринків монополістичної конкуренції: перукарні, кінотеатри, виробники одягу, взуття.

Олігополія

Олігополія – ринкова структура, представлена декількома великими фірмами, що контролюють виробництво і збут основної маси продукції

Основні риси олігополістичного ринку:

- домінування кількох фірм;
- тип продукту – диференційований та стандартизований;
- контроль за цінами обмежений взаємною залежністю;
- існування істотних перешкод для вступу в галузь;
- типова нецінова конкуренція – якість, реклама, паблік-рілейшнз;
- доступ до інформації істотно обмежений.

Приклади олігополістичних ринків: ринок автомобілів, побутових електроприладів, комп'ютерної техніки.

У США олігополію найчастіше утворюють чотири провідні фірми галузі, які продають на ринку до 60% всієї продукції. При цьому монополізація виробництва може досягати іще більших масштабів. Прикладом може бути автомобільна промисловість США, де три гіганти – «Дженерал моторс», «Форд» і «Крайслер» – виробляють більше 90% всієї продукції.

Монопсонія – монополія покупця.

Такий ринок може виникнути в населеному пункті з містоутворюючим підприємством, яке може безперешкодно диктувати умови найма працівників – наприклад, Клавдіївська фабрика ялинкових прикрас.)

Монополія

Монополія – ринок, де є тільки один виробник, який повністю контролює обсяг виробництва й дуже сильно впливає на ціну. Монополія – головний ворог конкуренції.

Основні риси монополістичного ринку:

- існування на ринку однієї фірми;
- унікальний тип продукту, тобто такий, що не має замінників;
- значний контроль за цінами;
- вступ в галузь блокований;
- нецінова конкуренція – реклама, паблік-рілейшнз;
- повне обмеження доступу до інформації.

Перешкоди до входження на монополістичний ринок:

Економічні:

- низькі витрати виробництва за рахунок збільшення масштабу виробництва;
- закритий доступ до матеріальних ресурсів і інших факторів у силу відсутності їх на вільному ринку;
- реклама.

Юридичні:

- виробництво товару захищене патентом, авторським правом, ліцензією, товарним знаком;
- виключне право займатися даним видом діяльності (виробництво

алкогольних напоїв, тютюну, монополія зовнішньої торгівлі);

- державна реєстрація окремих видів діяльності.

У країні з ринковою економікою з монополізмом ведеться боротьба на державному рівні через високі ціни на продукцію, неповажне відношення до покупців, недостатній асортимент товарів, відсутність прогресу в розвитку виробництва.

Однак, є галузі, де монополія просто необхідна: виробництво атомної зброї, електромережі, тепломережі тощо. *ЧОМУ?*

Подібні підприємства відносять до природної (державної, легальної) монополії. Конкуренція на цих підприємствах може лише збільшити сукупні витрати й зашкодити суспільству. *До них відносяться:* комунальні служби, залізниці, телефонні компанії, постачальники газу, електрики. Вони підлягають суспільному регулюванню. Зокрема, ціни або тарифи на їхню продукцію дуже часто визначаються державними службами, відомствами.

Як будь-який суспільний процес, конкуренція має позитивні й негативні наслідки.

Позитивні наслідки:

- сприяє розвитку науково-технічного прогресу;
- змушує економити ресурси, знижувати ціну;
- веде до покращення якості продукції та обслуговування споживачів;
- вирівнює рівень заробітної плати у різних сферах економіки.

Негативні наслідки:

- створює умови для безробіття, інфляції, банкрутства окремих підприємств;
- веде до збільшення диференціації доходів та створює умови для їх несправедливого розподілу;
- сприяє виникненню економічних криз;
- виступає важливим фактором монополізації економіки.

Контрольні запитання

1. *Конкуренція – це*
2. *Олігополія – це*
3. *Назвати основні риси монополістичного ринку.*
4. *Монополія – це*

Домашнє завдання:

1. Опрацювати конспект.
2. Розробити презентацію за темою уроку.

Викладач: _____ ***Н.І. Зінчук***